
⁸¹ TE 1B. *Amersfoortse Courant*, 1 november 1958, HDC/IKON 2235. TC 1A.

⁸² TE 1B.

⁸³ TE 1B. TC 2A.

⁸⁴ TE 1B.

⁸⁵ TC 2A.

⁸⁶ TE 1B.

⁸⁷ TE 3A. TC 2A.

⁸⁸ Koole in W.J.Koole en W.G. Overbosch, 'De televisiekerkdienst' in *Jaarboek voor de eredienst van de Nederlandse Hervormde Kerk* 1965-1966 (Den Haag z.j.) 63-100, aldaar 78.

⁸⁹ TC 2A.

⁹⁰ Notulen Televisiecommissie, 27 december 1961, stuk 47, HDC/IKON 895.

biddende achterhoofden, van de schaduw van een biddende gemeente op het middenpad of van een mooie lichtval die op de vloer van de kerk een kruis laat verschijnen.⁸¹ Ten tweede kan het beeld betrekking hebben op de inhoud van het gebed. Als de voorganger het over de zon gaat hebben, dan laat E. de Vries, als de zon niet scheen, desnoods een schijnwerper op het raam zetten om tijdens het gebed een mooi beeld te kunnen uitzenden. En als de doop ter sprake komt, heeft hij er geen probleem mee om het water een beetje geforceerd te laten rimpelen.⁸² Hij vraagt de predikant ook gerust om een bepaald woord in het gebed op te nemen, zodat hij een mooie aanleiding heeft om het kruisbeeld, de top van het gewelf of een glas-in-lood raam te laten zien.⁸³

Tijdens het bidden van het Onze Vader gelden dezelfde principes als hierboven beschreven. En als er zich iets 'Onzevaderlijks' in de kerk bevindt, misschien een vader met veel kinderen om zich heen, dan neemt E. de Vries dat tafereeltje zeker in beeld.⁸⁴ C.M. de Vries kan zich voorstellen dat er een totaal shot gemaakt wordt vanuit de achterkant van de kerk, zodat de mensen niet in hun gezicht te zien zijn, maar wel de totaliteit van de gemeente duidelijk wordt. Het is immers een collectief gebed. 'Het is onze vader, niet mijn vader.'⁸⁵ Wat betreft het stilgebed blijft het nog wat onduidelijk hoe het een plaats krijgt in de dienst. Volgens E. de Vries is een stil gebed wel gebruikelijk. Met één ding moet hij dan als regisseur wel rekening houden: de camera mag niet bewegen. Dan weten de mensen thuis namelijk dat er een cameraman heel hard aan het werk is en dus niet meedoet met het gebed...⁸⁶

4.2 De cameraregistratie van het lied

Tijdens het gebed verschijnt er geen ondertiteling in beeld, tijdens de lezing en de liederen wel. Zo kunnen de mensen thuis de uitzending blijven volgen zonder in hun bijbel of liedboek te kijken. Ook als de kijkers niet mee willen zingen, is ondertiteling toch noodzakelijk: meestal is het zingen van de gemeente onverstaaenbaar.⁸⁷ Problematischer is het, dat een zingende gemeente vaak absoluut ontoonbaar is.⁸⁸ De gezichtsuitdrukking tijdens het zingen kan minder charmant overkomen, maar met een beetje pech krijg je ook mensen in beeld 'die geen bek opendoen.'⁸⁹ De Televisiecommissie betreurt dit alles ten eerste, vooral ook omdat een adventsvesper uit Salzburg bewijst dat een zingend koor helemaal niet zo onaantrekkelijk hoeft te zijn.⁹⁰ E. de Vries laat zich door deze, al dan niet terechte, 'ontoonbaarheid' niet uit het veld slaan:

EB: Wat liet u zien tijdens het zingen? Want zingende mensen dat was niet altijd even charmant, geloof ik.